

HALK SAĞLIĞI

ÖĞr. Gör. Nurhan BİNGÖL

Halk Sağlığı Temel Konu Başlıkları

- Çevre Sağlığı
- İř Sağlığı ve Meslek Hastalıkları
- Bulaşıcı Hastalıkların Kontrolü
- AÇSAP & Cinsel Sağlık, Üreme Sağlığı
- Çocuk Sağlığı
- Okul Sağlığı
- Beslenme
- Kaza ve Yaralanmalar
- Kronik Hastalıklar
- Yaşlı Sağlığı

- Epidemiyoloji
- Sağlık Eğitimi ve Sağlığın Geliştirilmesi
- Sağlık Yönetimi

SAĞLIK NEDİR?

Sağlık

Hastalık olmaması

Engellilik durumunun olmaması

İşlevlerini yerine getirebilme

Çevresel değişikliklere uyum sağlama

Kendini iyi hissetme

Dünya Sağlık Örgütü(WHO)

SAĞLIK (Health):
yalnızca hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedenen, ruhen ve sosyal olarak tam bir iyilik halidir.

Sağlık Hizmeti Nedir?

Çağdaş Sağlık Hizmeti

"Koruyucu+Tedavi Edici+Rehabilitasyon Edici"
Sağlık Hizmetleri bir bütündür.

Biri diğerinden ayrılamaz.

Biri diğerinden üstün tutulamaz.

Rahatsızlık & Hastalık

RAHATSIZLIK (İllness):

"Doktora gittiğinde hastanın hissettiği"

HASTALIK (Disease):

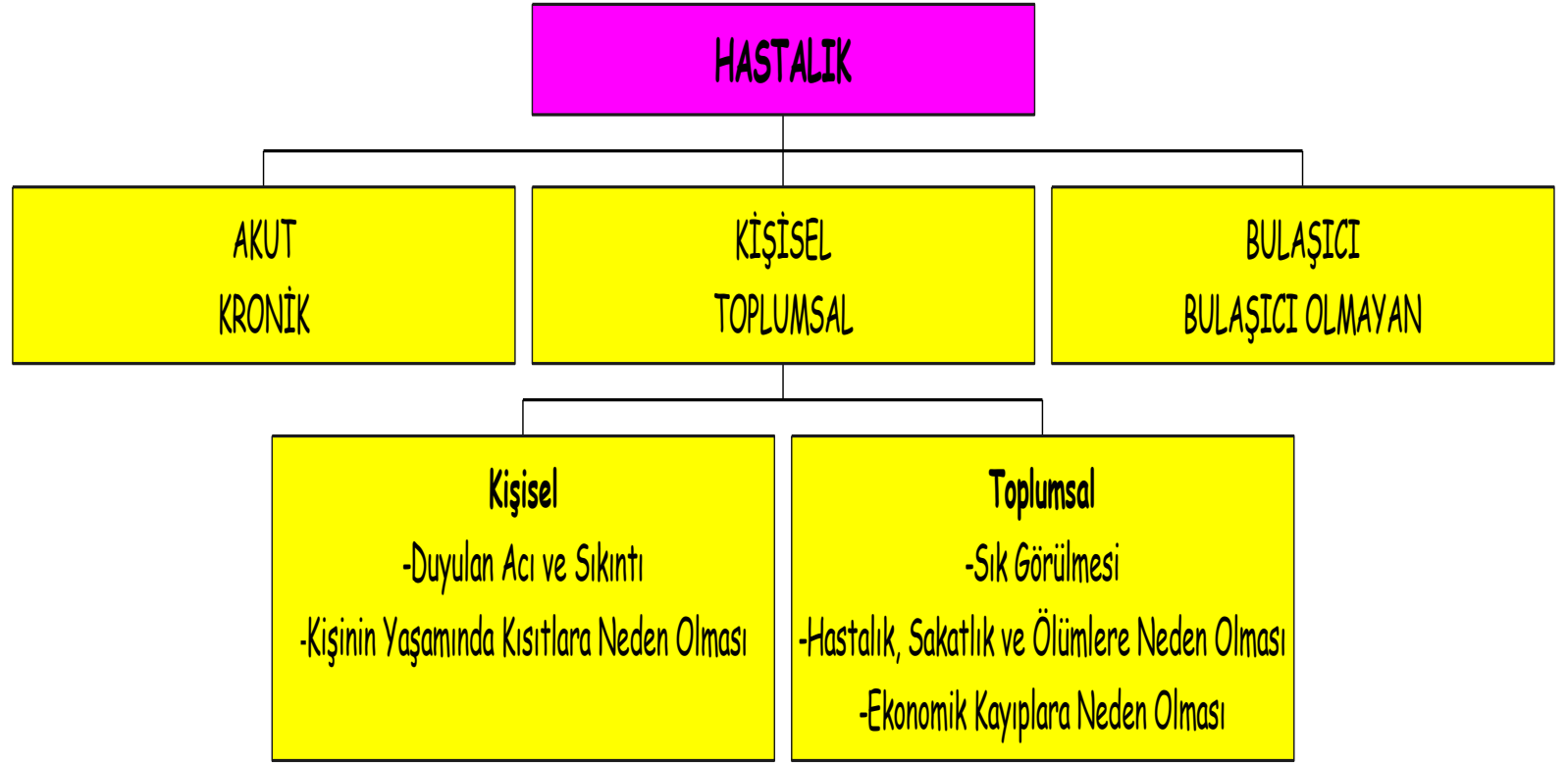
"Tıbbi olarak neyi olduğu"

Rahatsızlık & Hastalık

Sağlık hizmetlerindeki amaç sadece hastalıkları saptamak ve tedavi etmek değil, kişinin rahatsızlıklarını da anlamak ve bu rahatsızlıkları gidermek, kişinin işlevlerini kazanmasına yardımcı olmak ve yaşam kalitesini artırmaktır.

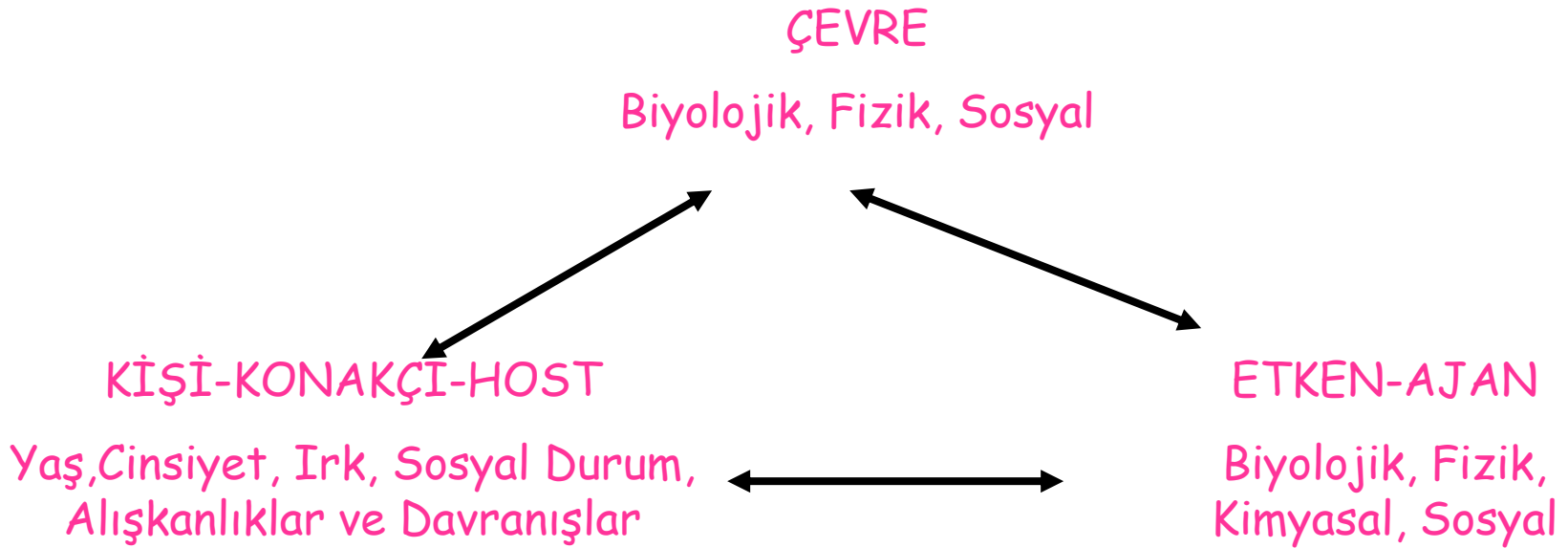
Hastalık Sınıflandırmaları

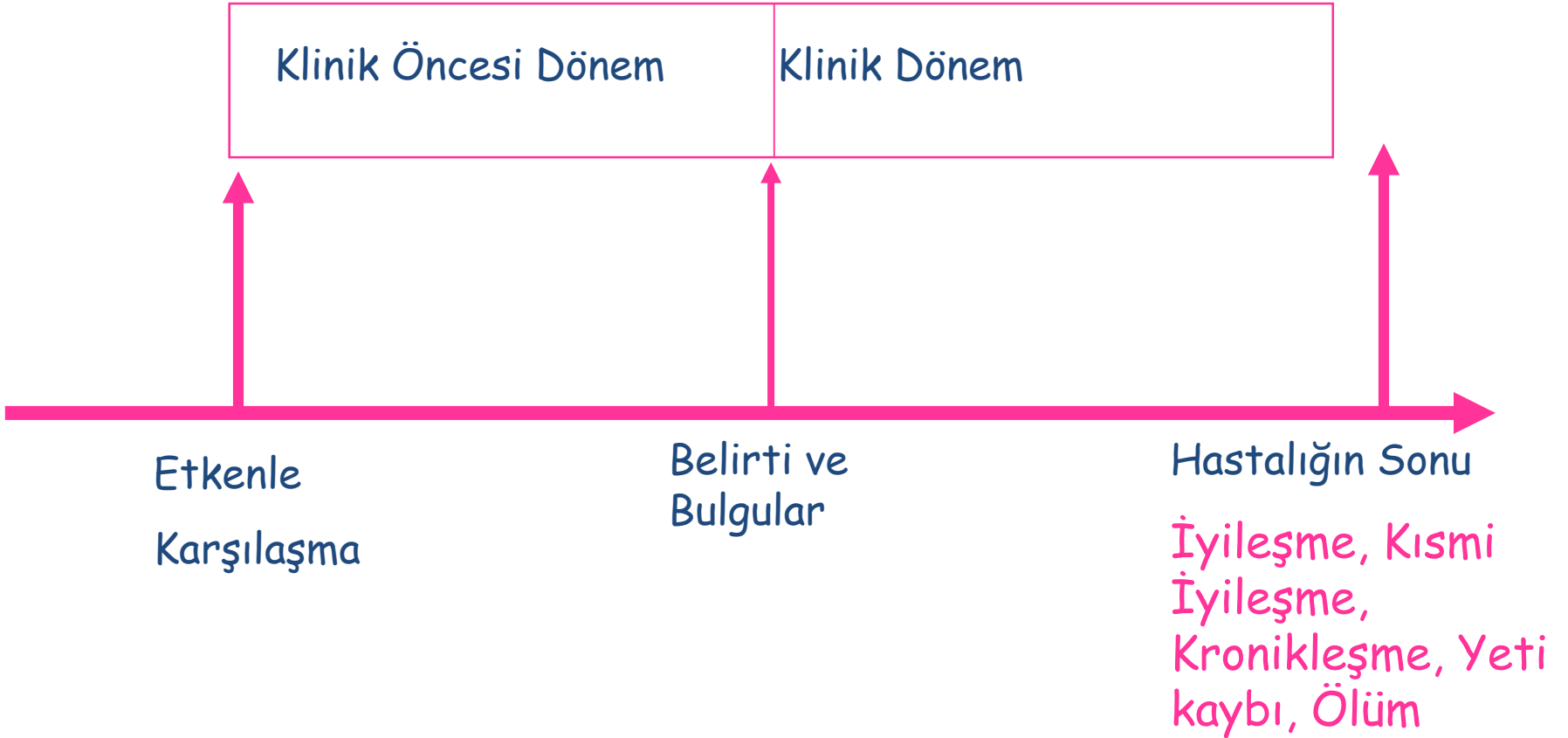
Hastalık Oluşması İçin:

- Gerekli Neden (ETKEN / AJAN)
- Kolaylaştırıcı Etmenler (RİSK FAKTÖRLERİ)

Hastalığın Oluşmasında Epidemiyolojik Üçgen

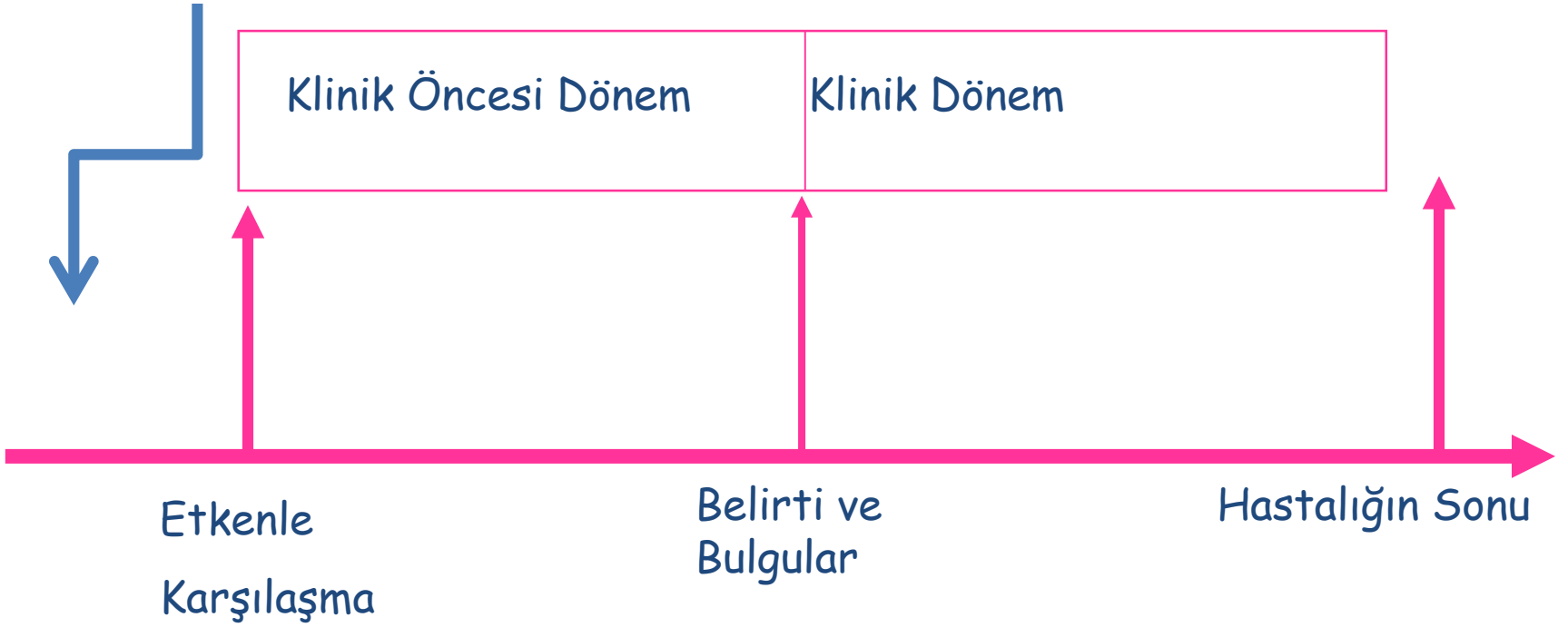
Hastalığın Doğal Seyri

Hastalığın Önlenmesi

- Birincil (Primer) Önleme
- İkincil (Sekonder) Önleme
- Üçüncül (Tersiyer) Önleme

Birincil Önleme

Birincil (Primer) Önleme

- ✓ Etkenle karşılaşmayı önleme
- ✓ Risk faktörlerini önleme
- ✓ Sağlık kapasitesinin yükseltilmesi

Birincil (Primer) Önleme

Sağlığın yükseltilmesi

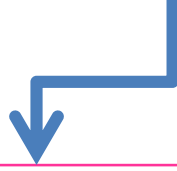
- ✓ Sağlık eğitimi-hastalık riskini azaltan davranışlar geliştirme, sağlıklı yaşam biçimi geliştirme
- ✓ Olumlu çevre sağlama
- ✓ Yeterli dengeli beslenme
- ✓ Kişisel hijyen
- ✓ Aile planlaması

Birincil (Primer) Önleme

Koruyucu Hizmetlerden Yararlanma

- ✓ Başışıklama ve Serokemoprofilaksi
- ✓ Eksik olan besin maddesinin sağlanması
- ✓ Çevreye yönelik koruyucu hizmetler
- ✓ Genetik Danışmanlık
- ✓ Sosyoekonomik önlemlerle yoksulluğun giderilmesi
- ✓ Aile planlaması

İkincil Önleme

Etkenle
Karşılaşma

Belirti ve
Bulgular

Hastalığın Sonu

İyileşme, Kısmi
İyileşme,
Kronikleşme, Yeti
kaybı, Ölüm

İkincil (Sekonder) Önleme

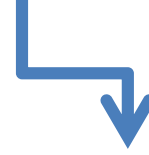
Erken Tanı

- İzlem ve tarama hizmetleri

Erken Tedavi

- Öz bakım,
- Davranış değişikliği
- Tıbbi tedavi

Üçüncül Önleme

Etkenle
Karşılaşma

Belirti ve
Bulgular

Hastalığın Sonu

İyileşme, Kısmi
İyileşme,
Kronikleşme, Yeti
kaybı, Ölüm

Üçüncül-Tersiyer Korunma

Tıbbi Rehabilitasyon

hastalıkla ilgili fiziksel kısıtlılığı önleme / azaltma

Sosyal Rehabilitasyon

hastalıkla ilgili sosyal kısıtlılığı /önleme azaltma

Psikolojik Rehabilitasyon

hastalıkla ilgili psikolojik kısıtlılığı /önleme azaltma

Hastalıkların Sıklığını Belirten Ölçütler

1. Prevalans:

- Belirli bir zaman kesitinde, bir toplumda saptanan tüm eski ve yeni vaka sayısının, aynı andaki risk altındaki kişi sayısına bölünmesi ile elde edilir.
- Bir hastalığın o anda toplumdaki görülme sıklığı.

2. İnsidans:

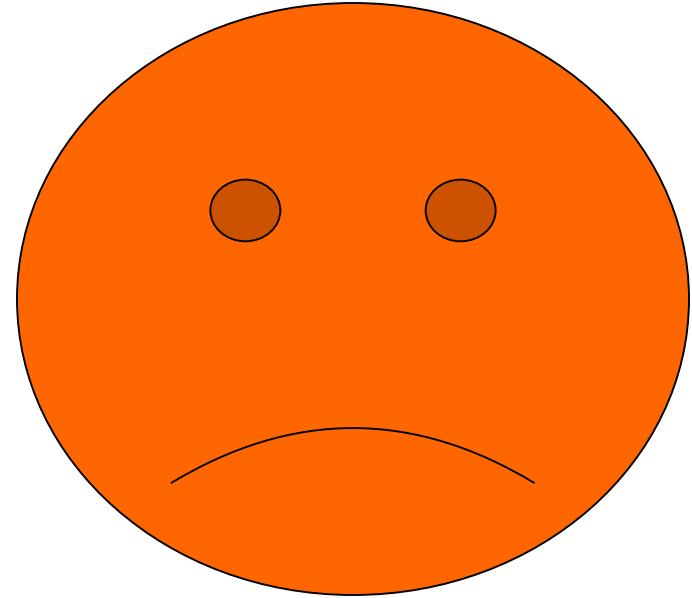
- Belirli bir süre içinde bir toplumdaki sağlam kişilerin belirli bir hastalığa yakalanma olasılığı.
- Belirli bir süre içinde görülen yeni vaka sayısının, risk altındaki sağlam kişi sayısına bölünmesi ile elde edilir.

3. Atak hızı:

- İnsidansın bulaşıcı hastalıklar alanında kullanılan şekli.
- Belirli bir süre içinde saptanan bulaşıcı hastalık vaka sayısının, o hastalığa duyarlı kişi sayısına bölünmesi ile elde edilir.

4. **BEBEK ÖLÜM HIZI:X1000**

- Bir toplumda bir yılda canlı doğan ve 365 gününü tamamlamadan ölen bebek sayısının, aynı toplumda aynı sürede canlı doğum sayısına bölünmesi ile hesaplanır. Türkiye’de 2014 SB resmi verilerine göre binde 7,6 ‘dır.

ANNE ÖLÜM ORANI

Bir kadının gebeliğinin 1. Gününden başlayarak doğumdan sonraki 42 gün içinde gebeliğe, (doğrudan yada dolaylı olarak)bağlı nedenler sonucu ölümü olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de SB 2014 verilere göre anne ölüm oranı 100.000'de 15,2 'dir. Gelişmiş ülkelerde 10'un altındadır.

TOPLAM DOĞURGANLIK HIZI

*Bir kadının doğurganlık ağı suresince sahip olacağı
Hesaplanan toplam ocuk
sayısıdır.*

Ülkemizde 2014 TüiK verilerine göre TDH: 2.17'dir.

HALK SAĞLIĞININ TARİHSEL GELİŐİMİ
VE
HALK SAĞLIĞI KAVRAMI

“Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi,
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.”

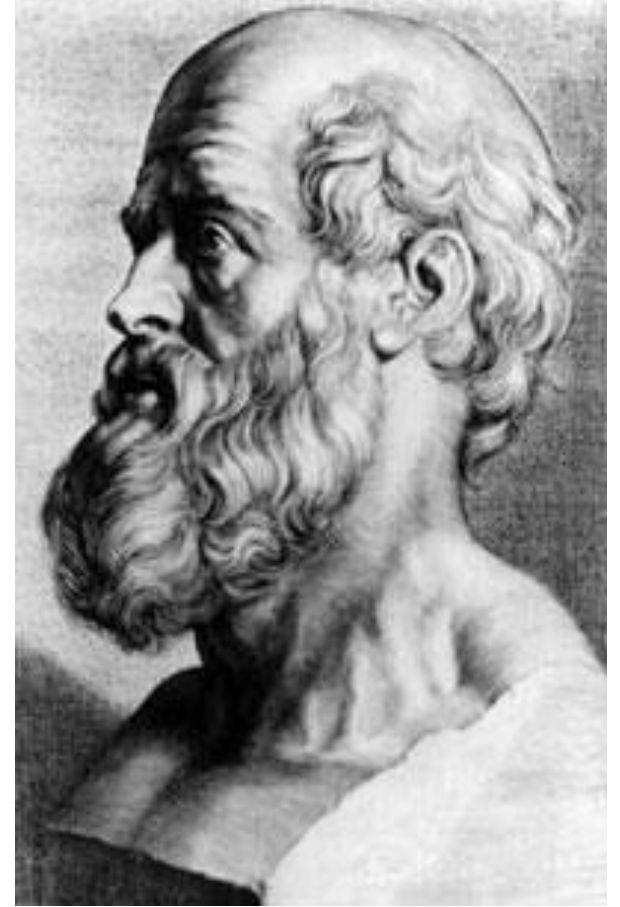
Sağlık Algısı

Sağlıkla ilgili eldeki en eski yazılı belge “Gılgamış Destanı”dır . 4000 yıl öncesine dayanır.

- Ölümsüzlük sloganı ile yola koyulmuş ve ölümsüzlük suyunu aramaya başlamıştır.
- “Sağlıklı ve uzun yaşam” günümüz insanının da en büyük düşüdür.

Sağlık Algısı

- Hipokrat (d. M.Ö. 460, İstanköy - ö. M.Ö. 370, Larissa), tıbbın babası olarak anılan İyon hekim.
- Anadolu'nun kuzey illerini gezdikten sonra İstanköy adasına dönerek hekimliğini sürdürmüştür.

Hipokrates (M.Ö. 460-377)

- Kendisine göre tıbbın ilk kuralı “Primum non nocere” (önce zarar verme) şeklindedir.
- Her hastalığın fiziksel ve gerçekçi bir açıklaması olduğunu düşünmüştür.
- Çalışmalarını gözlem üzerine oturtmuş, tıbbı bilim ve sanat haline getirmiştir.
- Zatürre ve çocuklardaki sara hastalığının belirtilerini ilk tanımlayan hekimdir.
- Yine düşünce ve duyguların kalpten değil beyinden kaynaklandığı fikrini ortaya atan ilk hekim Hipokrat'tır.

Hipokrates (M.Ö. 460-377)

İnsan vücudunun 4 temel maddeden (toprak, hava, su ve ateş) oluştuğunu, bunların karşılıklı denge durumunda olmasının sağlıklı olmayı sağladığını, dengenin bozulması ile de hastalıkların ortaya çıktığını ileri sürmüştür.

- Bu görüş bugün doğru değildir. Ancak, hastalıkların oluşumu konusunda gizemli ve doğa ötesi etkilerden arınmış ilk görüştür.

Hipokrates (M.Ö. 460-377)

Hipokrates tıp ahlakı ve meslek uygulamalarının kurallarını ilk kez ortaya koymuş ve bu alanlarda ilk tıp okulunun kurucusu olmuştur.

Öğretisi genelde etik ağırlıklıdır. Bu Hipokrat andında da açıkça görülmektedir.

- Yetmiş beş bulaşıcı hastalığı tanımlayan çalışmaları daha sonra kitap haline getirilmiş ve 18.yüzyıla kadar tıpta klasik kitap olarak 2000 yıldan uzun bir süre kullanılmıştır.

Hipokrat Yemini

Hekim Apollon Aesculapions, Hygia Panacea ve bütün Tanrı ve Tanrıçalar adına. And içerim, onları tanık ve şahit tutarım ki, bu andımı ve verdiğim sözü gücüm kuvvetim yettiği kadar yerine getireceğim. Bu sanatta hocamı, babam gibi tanıyacağım, rızkımı onunla paylaşacağım. Paraya ihtiyacı olursa kesemi onunla bölüşeceğim. Öğrenmek istedikleri takdirde onun çocuklarına bu sanatı bir ücret veya senet almaksızın öğreteceğim. Reçetelerin örneklerini, ağızdan bilgileri şifahi bilgileri ve başka dersleri evlatlarıma, hocamın çocuklarına ve hekim andı içenlere öğreteceğim. Bunlardan başka bir kimseye öğretmeyeceğim. Gücüm yettiği kadar tedavimi hiçbir vakit kötülük için değil yardım için kullanacağım. Benden zehir isteyene onu vermeyeceğim gibi, böyle bir hareket tarzını bile tavsiye etmeyeceğim. Bunun gibi bir gebe kadına çocuk düşürmesi için ilaç vermeyeceğim. Fakat hayatımı, sanatımı tertemiz bir şekilde kullanacağım. Bıçağımı mesanesinde taş olan muzdariplerde bile kullanmayacağım. Bunun için yerimi ehline terkedeceğim. Hangi eve girersem gireyim, hastaya yardım için gireceğim. Kasıtlı olan bütün kötülüklerden kaçınacağım. İster hür ister köle olsun erkek ve kadınların vücudunu kötüye kullanmaktan mazarattan sakınacağım. Gerek sanatımın icrası sırasında, gerek sanatımın dışında insanlarla münasebette iken etrafımda olup bitenleri, görüp işittiklerimi bir sır olarak saklayacağım ve kimseye açmayacağım.

HEKİMLİK ANDI

Hekimlik mesleği üyeleri arasına katıldığım Şu anda, hayatımı insanlık yoluna adayacağımı açıkça bildiriyor ve söz veriyorum. Hocalarıma saygı ve gönöl borcumu her zaman koruyacağıma, sanatımı vicdanımın buyrukları doğrultusunda dikkat ve özenle yerine getireceğime, hasta ve toplumun sağlığını baŐ görev sayacağıma, benden hizmet bekleyen kimselerin sırlarına saygılı olacağıma ve onları saklayacağıma, hekimlik mesleğinin onurunu ve temiz töresini sürdüreceğime, meslektaŐlarımı kardeş bileceğime, Din, Milliyet, Irk, siyasi eğilim ya da toplumsal sınıf ayrımlarının görevimle hastam arasına girmesine izin vermeyeceğime, İnsan hayatına kesinlikle saygı göstereceğime, baskı altında kalsam bile tıp bilgilerimi insanlık değer ve yasalarına karşı kullanmayacağıma, açıkça, özgürce ve namusum üzerine and içerim.

Galenos (MS131-201)

- Cladius Galen; Hipokrates'in başlattığı klinik gözlemi geliştirmeyi sürdüren İonia'lı bir hekimdir.
- Hipokrat ekolünü sistematize etmeye çalışmıştır.
- botanik biliminin de kurucusudur.
- hastalarında kullandığı, kendisinin bulduğu ve formüle ilaçlar **galenik preparatlar** ismiyle bilinmektedir.
- Bu anlamdaki çalışmalarından ötürü eczacılığın babası olarak kabul edilir.
- Gerek Hipokrates, gerekse Galenos insanların sağlıklı ve uzun yaşama isteklerine önemli katkıda bulunmuşlardır.

Galenos (MS131-201)

- Hastalıkların hastadan sağlama bulaşabileceği konusundaki ilk gözlemler veba hastalığı ile ilgilidir ve Tevrat'ta belirtilmektedir.
- Filistinliler altından veba uru ve fare yontuları yaparak hastalığın yayılmasını önlemeye çalışmışlardır.

Galenos (MS131-201)

- Ortaçağda vebayı Yahudilerin yaydığına inanıldığından Basel kentinde 2000 Yahudi diri diri yakılmıştır. Oysa;
- 520 yılında çıkan veba salgını 100 milyon,
- 14.yy da (1348) çıkan ikinci veba salgını 60 milyon ölüme neden olmuştur.
- Orta çağ boyunca savaşlar, kıtlık, göçler veba, çiçek, sifilis, kolera, tifüs gibi hastalıklar büyük salgınlar yapmışlardır.

Galenos (MS131-201)

Vebe yüz milyonlarca insanın yaşamı pahasına insanlığa bir gerçeği öğretmiş oldu. “**Vebe hastadan sağlama bulaşan bir hastalıktır**”.

- Daha sonra Avrupalılar “**karantina**” uygulamasını buldular ve vebe kırımını da önemli ölçüde önlenmiş oldu.

El Razi (850-932)

- Ortaçağ islam hekimlerinden olup kokuşma (pütrifikasyon) düşüncesini ortaya koymuş, bu ise mikroorganizmalardan oluşan hastalıklara karşı önlem almada insan oğlunun attığı ilk dev adım olmuştur.
- Bağdat'ta yapılacak hastanenin yeri için fikri sorulduğunda şehrin değişik yerlerine etler astırarak en geç bozulan yeri saptadı.

İbn-ül Habip

- Daha sonra İbn-ül Habip hastalık bulaşma yolunu gözlemlemiştir. Veba salgınında
- “Hastalıklı bireylerle temas etmeyenlerin sağlıklı kalmalarına karşın, temas edenlerin hastalığa yakalanmaları, bu geçişin hastaların giysilerinden, kullandıkları kap-kacağı kullanmaktan ortaya çıktığı açık bir gerçektir” savını ortaya atarak korunmanın önemini vurgulamıştır.

İbn-i Sina (Ebu Ali Hüseyin 980-1037)

Ünlü Türk filozofu İbni Sina (Ebu Ali el-Hüseyin bin Abdullah İbn-i Sina) bugünkü Özbekistan'ın Buhara şehrinin Afşane köyünde dünyaya gelmiştir ve bütün Ortaçağ Avrupa'sında felsefenin temel taşlarından birisi olarak kabul edilip “Avicenna” ismi ile ün kazanmıştır.

İbn-i Sina (Ebu Ali Hüseysin 980-1037)

- Hekim bilgilerini "El Kanun" ve "Kitab-ül Şifa" adlı yapıtlarında toplamıştır. Bu yapıtlar yüzyıllar boyunca tıp öğreniminde klasik kitap olarak kalmıştır. Batıda 17. yy'a kadar okutulmuştur.
- Gebelere öğütleri, çocuk bakımı, hidroterapinin yararları, gut hastalığının tedavisi konusunda söyledikleri hala geçerliliğini korumaktadır.
- Hastalıkları yapan kurtçuklardır fakat göremiyoruz demiştir.

Louis Pasteur (1822-1895)

- İnsanlığın mutluluk ve gönencine en büyük katkılardan birini yapan Louis Pasteur Mikrobiyoloji ve halk sağlığının gerçek kurucusudur.
- Herhangi bir enfeksiyonun ortaya çıkabilmesi için ortama dışardan bir etkenin girmesi, bir “germ”in alınması zorunluluğu görüşüne “**Germ Kuramı**” adı verilir. Bu görüşü Louis Pasteur ortaya atmış ve kanıtlamıştır.

Bağışıklamadaki gelişmeler

- Pasteur; 1789'da tavuk kolerası üzerinde çalışırken tavuklara enjekte edilmekte geç kalınan ve virulansı azalmış vibrionların hastalık yapmadığını, ancak bunu enjekte ettiği tavukların virulansı yüksek vibriyonlar ile de hastalanmadığını gözlemiştir.
- Bu, Osmanlılarca uygulanan “**çiçek hastalığına karşı bağışıklama**” ile benzerlik gösteriyordu. Bu benzerlik Pasteur'un dikkatinden kaçmadı ve;

Bağışıklamadaki gelişmeler

- “Sağlam kişilere virulansı azaltılmış mikroorganizmaları vererek onları bu hastalıklara karşı bağışık kılma” olarak tanımlanan bağışıklamanın temel ilkesini ortaya koymuştur.
- Daha sonra bulunan bağışıklamada mikroorganizmaların türevlerinin kullanılması ise teknik bir konudur.

Bağışıklamadaki gelişmeler

- Çiçek hastalığı 17.yy.da Avrupa'da 50 milyon insanın ölümüne yol açmıştır. Meksika'da (1520) 3.5 milyon, Massachusetta'de (1617-1619)10 milyon kızıl derili çiçekten ölmüştür.
- Tarihte aşı konusunda ilk uygulama, M.Ö. 590 yılında Çin'de Sung Hanedanı döneminde çiçek hastalığından korunmak için, ciltteki iltihaplı maddenin sağlıklı kişilerin burnuna verilmesi olarak bilinmektedir.

Bağışıklamadaki gelişmeler

Osmanlı döneminde Edirne'de çiçek hastalığına tutulmuş biri bulunup, döküntülerindeki irin, çiçek çıkarmamış çocuklara aşı yapmak üzere toplanmış.

Geleneksel olarak bu işi yapan aşıcı kadınlar, ceviz kabuklarında ya da incir yapraklarında hastaların döküntülerinden alınan irini biriktirir, deriyi çizerek bu irini aşılar, sonra yara yerini gül yapraklarıyla kapatırlarmış. Bu şekilde, varyolasyon ile aşılananların ölüm oranı % 1 iken, aşısızlarda, çiçek hastalığından ölüm oranı % 17 imiş. Bu uygulamalar İngiliz sefirinin eşi Lady Montagu tarafından mektupla İngiltere'ye bildirilmiş ve bu yolla Avrupa'ya yayılmıştır.

Bağışıklamadaki gelişmeler

- E. Jenner; Osmanlılarca uygulanan Çiçek bağışıklamasını geliştirerek çiçek aşısını bulmuştur.
- Jenner 1797de çiçek aşısını uygulayarak halk sağlığı'nda Sağlığın korunmasında önemli bir adım atmıştır.

Bağışıklamadaki gelişmeler

- L.Pasteur daha sonra Şarbon ve Kuduz Aşılarını da bulmuştur.
- Von Behring 1890 da difteri antitoksinlerini,
- Calmette ve Quering BCG aşısını bulmuşlardır. BCG aşısı 1921 den sonra uygulanmaya başlanmıştır.
- Salk 1954, Sabin 1960 da Çocuk felci aşısını,
- J.F. Enders ve T.C. Peebes 1954 de kızamık virusunu 1963 de de kızamık aşısını bulmuşlardır.

Çevre sağlığı ile ilgili gelişmeler

- Cansız çevrenin birey sağlığı ve halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin gözlenmesi ilk çağlara kadar uzanır.
- Özellikle su ile bulaşan ve salgınlar yapan hastalıkların en önemlileri kolera ve tifodur. **Tifo 2500 yıldan beri bilinen ve su ile ilişkisinden kuşkulanan bir hastalıktır.**

Çevre sağlığı ile ilgili gelişmeler

- Kolera etkenini 1883 yılında R. Koch bulmuştur.
- Ancak kolera'nın bulaşmasında suyun önemini bundan 30 yıl önce 1854 yılında Londra'da görülen Broad Street salgınında klasik Epidemiyoloji yöntemlerini kullanarak **John Snow** ortaya çıkarmıştır.

Böylece kolera etkeni bilinmeden bulaş yolu bulunan ilk hastalık olmuştur.

- **John Snow**; suyun önemini ortaya çıkarmış, “**Çevre Sağlığı**” biliminin başlatıcısı olmuştur. Günümüzdeki çevre bilinci ve “çevreyi koruma çabaları” başlamıştır.

Fizik ve biyolojik çevre, vektörler

- Sıtma çağlar boyu uygarlıklar yıkan, insanlık tarihi kadar eski bir hastalıktır.

Sıtma görülüşü ile bataklıklar arasındaki ilişki dikkat çekmiştir.

- MS 100 de Columella (Romalı yazar) yer seçiminde çevrenin önemini “**Ne bir bina bataklık bir yere yapılmalı, nede yollar böyle yerlerden geçmelidir. Yoksa sivrisinek ve pis kokudan kurtulamayız ve sıtma oluruz**” ifadesi ile belirtmiştir.

Fizik ve biyolojik çevre, vektörler

Sıtma; etmeni ve bulaşma yolu bilimsel olarak açıklanmadan tedavi edilen ilk hastalıktır.

- Perulu kızıl derililer, atalarından öğrendikleri Kına-Kına (Quina Quina) ağacının kabuğunu yiyerek sıtmayı tedavi etmeyi öğrenmişlerdir.
- Sıtma etkeni 1880 yılında Charles Louis Alphonse Laveran tarafından alyuvarlar içindeki plazmodiumlar saptanarak bulunmuştur.
- Dr. Ronald Ross; 1897de sıtmalı bir hastanın kanını emen Anofel cinsi bir sivrisineğin midesinde sıtma parazitini saptamış.
- Böylece vektörlerin çevre koşullarının toplum sağlığındaki önemi ortaya çıkmıştır.

Fizik ve biyolojik çevre, vektörler

Sıtmanın vektörünün anofel cinsi sivrisinek oluşunun bilinmesi Entomolojinin (böcek bilimi) gelişmesini başlatmıştır.

- Halk Sağlığının yanı sıra Tarım ve Veteriner Hekimliğin gelişmesine de önemli bir ivme kazandırmıştır.

Beslenme ile ilgili gelişmeler

- Bazı maddelerin vücutta eksikliği ile ortaya çıkan hastalıkların bulunuşu ise biraz daha güç olmuştur.
- C vitaminine bağı **skorbüt hastalığı** gemicilerde görülen bir meslek hastalığı olarak biliniyordu.
- İngiliz kommodor Anson 1740 yılında 7 gemi ve 1755 tayfa ile yola çıkmış ve üçbuçuk yıl sonra 1 gemi ile dönmüş.
- Tayfalarının % 54'ü (1051) kişi skorbütten ölmüştür.

Beslenme ile ilgili gelişmeler

- 1753 yılında İngiliz donanma hekimi James Lind Limon ve portakal yiyerek skorbütün iyileşeceğini klinik deneyle kanıtlamıştır.
- Böylece taze meyve ve sebze tüketiminin yani dengeli beslenmenin hastalıklardan korunmadaki etkisi gündeme gelmiştir.

Sosyal hekimlik

Grothjahn (1869-1931)

- Hekimlik ve halk sağlığı uygulamalarının yalnız seçkinler için değil, halk kitleleri için de bir gereksinim ve bir hak olduğu, kamunun bu hizmetleri sağlamasının zorunlu olduğunu savunmuş ve sosyal tıp alanının gelişmesi yönünde çaba göstermiştir.
- Küçük çocukları ve annelerini, okul çağı çocuklarını, işçileri, kimsesiz çocukları, (riskli gruplar) bulaşıcı hastalıklardan koruma önlemleri alınmasını önermiştir.
- Grothjan'ın bu görüşleri günümüz halk sağlığı anlayışının temel ilkeleridir.

Sosyal hekimlik

ABD’de 1948 yılında **John Ryle** “ hekimlerin hastanelerde hastaları tedavi etmeye uğraştıklarını, oysa onların sağlığı ve hastalığının sıkı sıkıya yaşama koşullarına bağlı olduğunu söylemiş, “Tıp öğretiminde ise bunlar dikkate alınmamıştır” diyerek kişinin çevresiyle bir bütün olduğunu ve tedavi kadar korunmanın da önemli olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal hekimlik

- 20.yy'da Halk sağlığı anlayışının gelişmesi ve kitlelere y6nelik uygulamalarda en b6y6k katkı “insan hakları ve eşitlik” ilkelerinin geniş kabul bulması ve uygulanmaya çalışılması olmuştur.
- Halk sağlığının g6n6m6zdeki en b6y6k sloganı “sağlığın korunması ve hastalıkların iyileştirilmesinde fırsat eşitliği” doktrinidir.

Hekimliğin Halk sağlığı Dönemi

- 1950’li yıllarda hekimlik anlayışını kökünden değiştiren olaylar dizisi yaşanmış.
- 1948’ de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kurulmuştur.
- Bu örgüt ikinci dünya savaşından yeni çıkan yoksul ülkelere yiyecek araç-gereç ve tıbbi malzeme yardımında bulunmaya başladı.
- Bu ülkelerin başında da Yunanistan geliyordu.
- ABD ve diğer Avrupa ülkeleri “çağdaş uygarlığı başlatanların eski yunanlılar olduğuna inanıyorlardı.

Yunanistan'daki en önemli sağlık sorunu;

- bebek ve çocuklarda görülen kötü beslenme ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan çok sayıda bebek ve çocuk ölümleri idi.
- ABD ve Avrupa ülkelerinden büyük miktarlarda bağışlar ve yardımlar toplandı. Birçok gönüllü hekim ve hemşire buraya geldi.
- Hastaneler kuruldu. Kötü beslenen ve hasta olan bebek ve çocuklar hastanelerde iyileştirildi ve ailelerine geri verildi.
- **Burada bir şey dikkati çekiyordu.**

Yunanistan'daki en önemli sağlık sorunu;

- “İyileştirilen bebek ve çocuklar bir süre sonra tekrar eski durumda hastanelere getiriliyordu. Buradan şu sonucu çıkardılar.
  - “Bebeklerin ve çocukların hastalanmalarına ve kötü beslenmelerine asıl neden onların yaşadıkları ortam, topluluk ya da aileleri idi.
  - Önce ailelere yardım yapmak gerektiği düşünöldü.
  - Bulaşıcı hastalıklar yalnız bir aileye özgü değil toplumsal özellikli olduğunun farkına varıldı.

Yunanistan'daki en önemli sağlık sorunu;

- Bir kentin su Őebekesi yoksa bunu yapmaya bireyin g¼c¼ yetmez. Bu durumda ishal ve barsak hastalıklarının önüne geçilemez.
- Önlemleri toplumun içinde almak gerekir
- Toplumda koruyucu önlemlere öncelik vermek gerekir.
- Çünkü kişiyi korumak iyileştirmekten çok daha ucuzdur.
- Hekimlik ve sağlık uygulamalarını halkın içine yaymak ilkesi demek olan bu anlayışa “Halk Sağlığı anlayışı” adı verilmiştir.
- Öncelik sağlığın korunmasına verilmiştir.

Yunanistan'daki en önemli sağlık sorunu;

- İlk kez Tıp Fakültelerinde Toplum Hekimliği adı altında bir bölümün kurulması Kentucky Üniversitesinde gerçekleşmiştir.
- Bu bölümün kurucusu K.W.Deuschle göre **Toplum Hekimliği öğreniminin amacı:**
  - " Sağlık personelinde oluşan bir ekiple, toplum içinde koruyucu ve tedavi edici hekimliğin nasıl uygulanacağını, toplumun sağlık sorunları ve bu sorunların öncelik derecesinin nasıl saptanacağını ve uygulamalardan alınan sonuçların nasıl değerlendirileceğini öğrencilere öğretmektir".

Halk Sağlığı kavramı,

Halk Sağlığı kavramı, insan yaşamının bir bütün olduğu ve insanın çevresi ile birlikte göz önüne alınması gerektiğini savunan yeni bir hekimlik anlayışını getirmektedir.

- **Türkiye'ye Halk Sağlığı veya Toplum Hekimliği kavramını ilk kez getiren ve uygulama alanına koyan Prof.Dr.Nusret Fişek**'tir. O, Toplum Hekimliğini(Halk Sağlığı) şöyle tanımlar;

Halk Sağlığı(N.Fişek'in Tanımı)

" Kişiyi tüm çevresi ile ele alarak, onun sağlığını ana rahmine düştüğü andan ölümüne kadar kendi sorumluluğu içinde gören, hastalıkların oluşumunda rol oynayan fiziki, biyolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik çevredeki olumsuz etmenlerin giderilmesine ve olumlu bir evre yaratılmasına uğraşan, hasta olanları olanakların elverdiği ölçüde erken dönemde bulup tanı koymaya ve tedavi etmeye çalışan bir hizmet dalı ve bunun öğretisini yapan bir bilim dalıdır".

Halk sağlığı kavramının başlıca ilkeleri şunlardır:

1. Sağlık bir insanlık hakkıdır.

- Herkes, ihtiyacı olduğunda ve ihtiyacı olduğu kadar sağlık hizmeti alma hakkına sahiptir.
- Herkes, sağlık hizmetlerine erişebilme ağısından eşit şansa ve imkana sahip olmalıdır.

Bu ilke,

- Tırkiye Cumhuriyeti Anayasasında,
- Dşnya Sağlık Örgştü Anayasasında ve
- İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde yer almaktadır.

BİR ÖYKÜ

Rüstem, Ağrı İli'nin köyünde yaşayan bir çiftçidir. Yedi kardeş olduklarından babasının ölümünden sonra kendisine kalan tarla ancak ailesini geçindirecek kadardır.

Eşi Elif'in bir sabah doğum ağrıları başlar. Köyde yaşayan bütün çocukları doğurtan Satı ebe çağrılır. Elif akşama doğru bir kız çocuğu dünyaya getirir. Kiraz mevsiminde doğduğundan adını Kiraz koyarlar. Kiraz, 18 aylık olduğunda hastalanır. Komşular kızamık olduğunu söylerler.

Kızılıcık şurupları içirirler, sıkıca sarıp ısıtmaya çalışırlar, babaannesi başında dualar okur. Öksürmeye ve kusmaya başlayan Kiraz bir gece uyur, sabaha uyanamaz.

BİR ÖYKÜ

O sırada Elif ikinci çocuğuna gebedir. O da kız olur. Adını Zehra koyarlar. Sonrakine Pembe, ondan sonrakine Songül, daha sonra doğana da Yeter adı verilir.

Pembe üç aylıkken ishal olur. İshali artmasın diye su bile vermezler. Fakat, kader Pembe'yi alır, Rüstem ile Elif iki kızları ile kalırlar.

Yeter iki yaşında iken Rüstem Elif'in bir oğul doğurması umuduyla Satı ebeyi bir kez daha çağırır. Elif bir erkek çocuk doğurur, fakat bir oğul sahibi olduğunu öğrenemez. Doğumdan sonra kanaması durdurulamaz. Onu, Kiraz ile Pembe'nin yanına gömerler.

SORULAR...

- Satı neden altı doğum yapmıştır?
- Doğumlarını neden bir hastanede ya da SO'da değil de, bir köy ebenin yardımıyla yapmıştır?
- Satı ebe, ebeliği nerede öğrenmiştir?
- Altıncı doğumunun ardından neden ölmüştür?
- Kiraz neden kızamık olmuştur?
- Kızamık olan her çocuk ölmezken, Kiraz neden ölmüştür?
- Zehra ishal olduğu halde neden kendisine su verilmemiştir?
- Ve daha bir çok soru....

Halk sağlığı kavramının başlıca ilkeleri

2. Koruma tedaviden üstündür.

Sağlık hizmetlerinin ve devletin temel sorumluluğu kişilerin hasta olmamalarını sağlamaktır.

3. Kişi çevresiyle bir bütündür.

Çevredeki olumsuz faktörler düzeltilmeden hastalıkların kontrol edilmeleri mümkün olamaz.

Halk sağlığı kavramının başlıca ilkeleri

4. Hastalıkların nedenleri sosyal, biyolojik ve fizik nedenlerdir.

BİR ÖYKÜ

Akın Bey, varlıklı bir ailenin tek çocuğudur. iyi beslenmiş, atletik yapılı, evli ve tek çocuklu bir aile reisidir.

Hasan ise, Anadolu'nun bir köyünden göç etmiş, evli ve dört çocuklu bir aile reisidir.

Akın beyin mühendis olarak çalıştığı inşaatta Hasan işçi olarak çalışmaktadır.

Bir rastlantı sonucu her ikisi de, inşaatta çalışan verem hastası olan başka bir işçiden Tüberküloz mikrobunu alırlar.

Halk sağlığı kavramının başlıca ilkeleri

5. Sağlık hizmetleri kişilerin en yakınlarına kadar götürülmelidir.

6. Kişinin hastalığı aynı zamanda ailenin sorunudur.

7. Kişilerin sağlığı ve hastalığı aynı zamanda toplumun sorunudur.

8. Sağlık hizmeti bir ekip hizmetidir.

9. Sağlık hizmetleri multisektreldir.

Toplumların sağlık d#zeyelelerini y#kseltme

Toplumların sağlık d#zeyelelerini y#kseltmede pek #ok, kişinin rol# ve sorumluluğu vardır. Bunlar arasında

- ana-babalar,
- #đretmenler,
- din g#revlileri,
- y#neticiler,
- belediye #alışanları,
- muhtarlar,

- planlamacılar,
- tarımcılar,
- gıda maddesi #retip satanlar,
- sendikacılar,
- polisler,
- kamuya a#ık yerleri işletenler ve daha bir#okları sayılabilir.
- Dolayısıyla, halk sağlığı kavramını herkes bilmeli ve ona g#re davranmalıdır.

Halk sağlığı kavramının başlıca ilkeleri

10. Herkes kendi sağlığından sorumludur.

Eğer kişiler kendi sağlıklarından sorumlu olurlarsa sağlık hizmetlerinden daha verimli olarak yararlanabilirler.

Halk sağlığı kavramının başlıca ilkeleri

11. Yaşam, doğum 6ncesinden 6l6me kadar bir b6t6nd6r.

12. En 6ok g6r6len, sakat bırakan ve 6ld6ren hastalık “6nemli hastalık” tır.

Sağlık hizmetleri planlanırken, kaynakların toplumda en 6ok zarar veren sorunlar dikkate alınmalıdır. B6ylece, halk sağlığının gelişmesine daha anlamlı katkı sağlanabilir. Bu ilke, parası az ve insan g6c6 sınırlı olan gelişmekte olan 6lkeler i6in daha da 6nemlidir.

Halk sağlığı kavramının başlıca ilkeleri

13. Halkın sağlık hizmetlerine katılımı esastır.

Halkın kùltürüne ve beklentilerine uygun olmayan hizmetler halk tarafından kullanılmazlar. O nedenle, planlama aşamasından başlayarak hizmetleri kullanacak olan halkın görüşlerinin alınması ve toplumun sağlık hizmetlerine fikren katılımı esas olmalıdır.

Günümüzde Halk Sağlığı Anlayışı

Toplum hekimliği anlayışının temel ilkelerini Toplumsal İyilik oluşturmaktadır.

Bu anlayış 1978 yılında yayınlanan “**Alma-ata bildirgesi**” ile ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır.

Başlıca ilkeleri

- Toplumsal eşitlik
- Çevre ile bütünlük
- Yaşamın bütünlüğü
- Hizmetin boyutu
- Korumaya öncelik

- Risk gruplarına öncelik
- Önemli hastalıklara öncelik
- Toplumsal etmenler
- Entegre hizmet
- Ekip hizmeti
- Sağlık –kalkınma ilişkisi
- Öz sorumluluk
- Halkın katılımı
- Evrensellik
- Koşullara uygunluk

Son Sözü

- Sağlık, bireysel olmanın yanı sıra toplumsal bir husustur. Eğer, sağlıklı bir çevrede isek, daha uzun ve mutlu yaşayabiliriz. O nedenle, toplumun sağlık düzeyini yükseltici çabalar içinde olmalıyız.
- Toplumların sağlık düzeylerinin yükseltilmesi, halk sağlığı ilkelerinin uygulanması ile mümkün olabilir. Bu ilkeler yalnızca sağlık personelinin bilmesi ve uygulaması gereken şeyler değil, toplumdaki herkesin bilmesi ve uygulaması gereken ilkelerdir.